

“Восьма шуле”

За спогадами Ілька Лемка: “Львів понад усе”

Школа – навряд чи хтось згадає про неї поганим словом, навіть хуліган і трієчник, яким був я. З гордістю хочу сказати, що моя школа №8, є найдавнішою і найзнаменитішою школою Львова.

Восьма шуле (так ми називали її на німецький манер) стоїть на колишніх оборонних валах міста за якихось п'ятнадцять метрів від Порохової вежі, єдиного фрагменту оборонної системи міста, який зберігся до цього часу.

Під час уроків фізкультури ми часто бігали повз Порохову вежу вздовж алеї колишніх Губернаторських валів.

Історія восьмої школи розпочинається задовго до того, коли вона тут була збудована. Ще на початку сімнадцятого століття на місці сучасної шкільної будівлі стояла оборонна вежа зовнішнього муру, звана Руською. У ній тоді була в'язниця, яка згадується під назвою “Празник” або “Пражник”.

Львівська середня школа №8 веде свій початок від домініканської гімназії, яка була заснована 1818 року на вулиці Вірменській. З 1852 року гімназія придбала два будинки на теперішньому місці і переїхала сюди, на Губернаторські вали. Ця будівля повстала не раніше 1838 року, коли було повалено двоповерхову кам'яницю Полетилів, що стояла на місці колишньої Босацької хвіртки.

Цікаво, що 1823 року гімназію відвідав сам найясніший цісар. Він був присутній на іспитах і давав запитання учням. У своїй урочистій промові імператор порадив викладачам не переводити до старших класів тих учнів, котрі в науці не виявляють старанності і сумлінності.

З 1829 до 1835 року в гімназії навчався славетний польський історик Кароль Шайноха, ім'ям якого її потім і було названо. 1852-1853 року учасник “Руської трійці” і автор “Русалки Дністрової” Яків Головацький викладав в гімназії українську мову. У двадцятих- тридцятих роках двадцятого століття тут викладав відомий український поет і літературознавець Василь Щурат, славетний український математик Мирон Зарицький, праці якого покладені в основу сучасної кібернетики. І, нарешті, з 1934 до 1935 року тут навчався письменник-фантаст світової слави Станіслав Лем. У книзі “Високий Замок” Лем згадує школу і, зокрема, кам'яну огорожу з металевими решітками, яку наприкінці сімдесятих років зруйнували п'яні батареї з Куркової. Лем займався на уроці фізкультури на дерев'яній шведській стінці, на якій учні вправляються і до сьогодні. Лем також пише, що навчання у тодішній гімназії імені Кароля Шайнохи було платне і виносило досить поважну суму – двісті двадцять злотих на рік. Вчитель початкових класів заробляв тоді сто двадцять злотих на місяць.

Восьма школа наприкінці п'ятдесятих вважалась найпрестижнішою школою міста і вступити до неї було дуже важко. Треба було пройти підготовчі заняття і скласти іспит-співбесіду. Я ходив на підготовчі заняття зі своїм сусідом Геником. Ми там писали якісь гачки і букви. У Геника вони виходили дуже рівні і гарні, а в мене дуже криві і нездалі. Це було передвісником того, що в подальшому Геник був круглим відмінником, закінчив школу з золотою медаллю і потім навіть навчався в НДР, що було великою рідкістю в ті часи. Я ж став трієчником і розбишакою. Читаючи якусь книжку, навіть тоненьку, я, знемагаючи від цього нудного заняття, щохвилини рахував, скільки сторінок я прочитав, і скільки залишилось до кінця. Потім я закривав книжку, з закладкою на тому місці, де читав і ретельно вдивлявся, чи ця закладка вже пройшла половину товщини книжки, чи ні.

На вступних іспитах до школи мене випробовували дуже оригінальним способом – дали говорити з кимось по телефону. Я не пригадую, з ким і про що я балакав, але комісія оцінила мою кмітливість і мене зарахували до восьмої школи з поглибленим вивченням німецької мови.

“Восьма шуле”, а інакше – “панська школа”, у п'ятдесятих-шістдесятих роках була поєднанням аристократизму з плебейством, як серед учнів так і серед вчителів. У моєму класі були учні професорів, науковців і митців разом із вихідцями з соціальних та інтелектуальних низів. Себе я скоріше можу віднести до другою категорії.

Щодо вчителів, то мені не хотілося б поділяти їх на аристократів і плебеїв. Хочу лише зауважити, що серед наших педагогів було досить багато, як на Львів, вчительок зі Східної України – російськомовних українок, росіянок і єврейок. Тепер я здогадуюсь, що, оскільки школа була елітарною, частина з них, імовірно, були дружинами партійних номенклатурників і їх треба було відповідним чином працевлаштувати. Я не можу зараз стверджувати, що рівень викладання вчительок з-за Збручу був нижчим. Навпаки, ті трійки, які я в них одержував, були оцінкою знань, які можна прирівняти до найвищих оцінок у сучасній школі.

Найбільший вплив на мене мала львів`янка, вчителька німецької мови, Галина Олексіївна Моргаєвська – чудова людина і просто перфектний знавець своєї справи, яка ніколи (!) жодного слова з нами, своїми учнями, не промовила українською. Навіть коли ми з нею зустрічалися через багато років після закінчення школи, Галина Олексіївна незмінно питала нас про наше життя німецькою і ми змушені були так само німецькою їй відповідати.

На уроці географії я любив стріляти по карті, яка висіла на дошці, пластиліновими кульками, різкими поштовхом повітря видувати їх з металевої або пластмасової трубки. Я намагався обстрілювати Москву і навколо радянської столиці стирчали випущені мною кульки, приліплені до карти. Стара вчителька географії Ольга Олександрівна під час пояснення теми, водячи указкою по карті, намагалася ніби непомітно і ніби ненавмисне сколупнути з карти мої пластилінові міні-бомби, не роблячи мені жодного зауваження.

У кінці шістдесятих років внутрішнє подвір`я школи замурували і вона таким чином одержала три додаткові класи.

З першого і десь до восьмого класу ми сиділи на уроках за партами. Ще на партах ми вирізували профілі чотирьох Бітлів. Звідки взялися в нас у школі парти невідомо, оскільки Станіслав Лем, який вчився у тих самих класах на тридцять років раніше від мене, пише, що парти були чимось архаїчним, реліктом минулої епохи. Лем сидів уже за столами із кріслами і лише застав парти на межі їх історичного зникнення, тому жодного зворушення вони у нього, на відміну від мене, не викликали.

У початкових класах я вчився ще так-сяк, але поведінка завжди в мене була поганою. Перший запис у моєму щоденнику був такий: “Бився з учнем, подер на учневі Шлапакові светр”. Розбишаки і двієчники видумували багато способів приховування від батьків своїх двійок і зауважень в щоденниках. Були і дуже витончені способи, такі, як витягнення компрометуючих листків і вставлення на їхнє місце “хороших” – без двійок і зауважень, але з підробленими трійками і четвірками для конспірації. Дехто мав просто два щоденники: один для хороших оцінок, інший для поганих. Були і методи прості, як протирання гумкою чи жилеткою двійок “до дзюр”.

У мене і моїх колег було своє ставлення до щоденника. Ми не дуже переймалися поганими оцінками і зауваженнями і вже у старших класах, більше для забави, виробили спеціальний ритуал спалювання щоденника неподалік школи у монастирському саді. Ми навіть придумали ритуальну пісеньку на тему німецької різдвяної пісні “O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie grun sind deine Blatter...”. Як ніяк ми все-таки вчилися в німецькій спецшколі. Отже, спалюючи наші щоденники ми співали:

O Tagebuch, o Tagebuch
Wie rot sind deine Blatter...
Du bist mit Kira rot beschmiert
Und hier im Garten wirst du tot...

Кіра це наша класна керівничка – Кіра Миколаївна.

У школі ми практикували найрізноманітніші форми бешкетування, а точніше учнівського хуліганства, найневинніші з яких - підпалювання смердючих “димовушок” з кіно, або фотоплівки в туалетах і підкидання догори палаючих наслинених сірників, які липли до щойно вибіленої стелі, утворюючи на ній чорні, закопчені плями (у часи Лема до стелі підкидали лише наслинені паперові гільзи від папірос, які, коли слина висихала, падали зі стелі під час уроку). Не нехтували ми також і “класикою” цієї справи: мазали на перерві класну дошку салом або воском так, що потім було неможливо на ній писати, підставляли канцелярські кнопки на крісло вчителя, запихали сірники у замковий отвір дверей щоб

вчитель не міг відкрити класу. Але хочу відзначити, що тодішнє шкільне хуліганство було більше спрямоване на утвердження власного іміджу, воно було бажанням довести усім, що ти чогось вартий: це була гра у футбол під вікнами хімічного кабінету на уроці хімії, і вистрибування з вікна фізичного кабінету на уроці фізики і, ексклюзивно моя “фішка” – танці на краю карніза костелу кармелітів на висоті тридцяти метрів, причому з транзисторним приймачем у руках, так, щоб моє геройство спостерігала вся школа. Таке “показушне” розбишацтво подобалось усім. Навіть одна вчителька, яка не бачила моїх танців на карнізі, потім з великою цікавістю мене про них розпитувала. Однак, усе, спрямоване на знущання з вчителів, чи навіть учнів, було не в пошані. Все ж, як-ніяк “панська”, аристократична школа.

До бешкетних витівок можна віднести також хлоп`яче “образотворче мистецтво” на стінах шкільних туалетів, де найпопулярнішим “твором” була оголена жіноча натура, втілена, як у будь-яке справжнє мистецтво мінімальними засобами вираження: двома хвилястими лініями з боків і чимось на зразок великої друкованої літери “ігрек” у середині.

І, звичайно ж, паління. Цікаво, чи багато є хлопців, які не спробували вперше запалити, як я, у другому класі. На перерві ми з колегою Толіком пішли купувати папіроси “Прибой”, щоб уперше в житті закурити. Для конспірації, ми перед продавцем розіграли діалог, ніби зараз мусимо віднести папіроси батькові. Нарешті, відійшовши від магазину ми запалили. Не пам`ятаю ефекту від цього процесу, але добре пам`ятаю його наслідки. В ту саму хвилину коли я всівся за парту, дівчинка Галя, яка сиділа поряд зі мною, підбігла до вчительки і миттєво заклала мене. Марія Іванівна, понюхавши мене, нічого не сказала і повела до директора, залишивши з ним сам на сам. “Куриє?” – спитав Михайло Никифорович. “Куриє”, - відповів я. Тоді директор дістав з нижньої шухляди свого письмового стола широкий шкіряний пасок, який нагадував солдатський, і декілька разів досить сильно вперіщив мене по спині. Для того, щоб створити позитивний виховний ефект від цієї екзекуції, я зробив вигляд що плачу і підніс руку до очей, ніби витираючи сльози. “Ну, тепер будеш курити?” “Не буду”. Цікаво, що за часів Лема викладач математики, один з батьків Кібернетики Мирон Зарицький за відмінну відповідь “преміював” учнів старших класів цигаркою.

Я був великим майстром списування і підказок. Вдома уроків не готував десь класу з шостого і все встигав списати на уроках і на перервах. Вчителька математики мала звичку на початку уроку перевіряти, чи всі написали домашнє завдання, швидко проходячи між партами. Коли вона починала свій обхід з першої парти першого ряду, я, сидячи на останній парті третього ряду, лише починав списування і встигав його завершити, коли вчителька доходила до мене.

У молодших класах я любив приходити до класу набагато раніше від початку уроків, особливо зимою, коли в класі було темно і таємнича тінь, як мені здавалося, від силуету Волоської церкви, простягалася на парти і підлогу. Як я любив сидіти і спостерігати за цими тінями. Одного разу я навіть прокинувся о другій ночі і приперся до школи.